

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA EKOLOGIK ONGINI SHAKLLANTIRISH MEXANIZIMLARI

To'rayev Ahmed Xolmo'minovich

Termiz davlat pedagogika instituti "Pedagogika va inklyuziv ta'lim" kafedrası o'qituvchisi.

E-mail: torayevahmed9092@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17291966>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik ongini shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil etiladi. Tabiatni asrash, ekologik madaniyat va mas'uliyatli munosabatni erta yoshdan boshlab singdirishning pedagogik, tarbiyaviy, psixologik hamda ijtimoiy mexanizmlari ochib berilgan. O'quvchilarda ekologik bilim, ko'nikma va qadriyatlarni shakllantirishda oila, maktab va jamiyatning hamkorligi, shuningdek, dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarning samaradorligi yoritiladi. Shuningdek, maqolada ekologik o'yinlar, loyihalar, tabiat qo'ynida kuzatuv ishlari va "Yashil makon" kabi davlat tashabbuslari orqali bolalarda tabiatga ongini munosabatni shakllantirish yo'llari ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim jarayonida ekologik tarbiyani takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ekologik ong, boshlang'ich ta'lim, tarbiya, pedagogik mexanizmlar, ekologik madaniyat, tabiatni asrash.

MECHANISMS FOR FORMING ECOLOGICAL AWARENESS IN PRIMARY STUDENTS MECHANISMS FOR FORMING ECOLOGICAL AWARENESS IN PRIMARY STUDENTS

Turaev Ahmed Kholmominovich

Teacher of the Department of "Pedagogy and Inclusive Education" of the Termez State Pedagogical Institute.

E-mail: torayevahmed9092@gmail.com

Abstract: This article analyzes the theoretical and practical aspects of the formation of environmental awareness in primary school students. The pedagogical, educational, psychological and social mechanisms for instilling environmental protection, ecological culture and a responsible attitude from an early age are revealed. The cooperation of family, school and society in the formation of environmental knowledge, skills and values in students, as well as the effectiveness of curricular and extracurricular activities, are highlighted. The article also shows ways to form a conscious attitude towards nature in children through ecological games, projects, observation work in nature and state initiatives such as "Green Space". The results of the study serve to improve environmental education in the primary education process.

Keywords: environmental awareness, primary education, upbringing, pedagogical mechanisms, ecological culture, nature conservation.

МЕХАНИЗМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

ТураевАхмед Холмоминович

Преподаватель кафедры «Педагогика и инклюзивное образование» Термезского государственного педагогического института.

E-mail: torayevahmed9092@gmail.com

Аннотация: В статье анализируются теоретические и практические аспекты формирования экологического сознания у учащихся начальной школы. Раскрываются

педагогические, образовательные, психологические и социальные механизмы формирования бережного отношения к окружающей среде, экологической культуры и ответственного отношения с раннего возраста. Освещено взаимодействие семьи, школы и общества в формировании экологических знаний, умений и ценностей учащихся, а также эффективность урочной и внеурочной деятельности. Также показаны пути формирования осознанного отношения к природе у детей через экологические игры, проекты, наблюдения за природой и государственные инициативы, такие как «Зелёная зона». Результаты исследования способствуют совершенствованию экологического образования в начальном образовательном процессе.

Ключевые слова: экологическое сознание, начальное образование, воспитание, педагогические механизмы, экологическая культура, охрана природы.

KIRISH

Insonning atrof-muhitga munosabati (uning mohiyati va xarakteri) fundamental ilmiy muammolardan biridir. Insonning tabiiy va ijtimoiy mavjudot sifatida mavjud bo'lishining o'zi uning tabiiy muhit bilan ko'p sonli aloqalari bilan bog'liq. Inson va tabiatning o'zaro ta'siri masalalari bo'yicha falsafiy, madaniy, sotsiologik, psixologik va pedagogik adabiyotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, alohida olingan odamlarning biosferaga bo'lgan munosabati jamiyatda hukmron bo'lgan ekologik ong ta'sirida shakllanadi. Bunda gap individual ong haqida ham, ijtimoiy ong haqida ham boradi, bunda "sotsium-tabiat" tizimida va tabiatning o'zidagi o'zaro munosabatlar, tabiatga mavjud munosabat va unga mos keladigan o'zaro ta'sir strategiyalari hamda texnologiyalari haqidagi insoniy tasavvurlar majmui tushuniladi. Zamonaviy jamiyatda shakllangan ekologik ong turi insonlarning tabiiy muhitdagi xatti-harakatlarini belgilaydi. Ilmiy adabiyotlarda uning quyidagi turlari ajratilgan: antropotsentrik, biotsentrik va ekotsentrik. Har bir tip uchun sotsiumning tabiatga alohida munosabati xarakterli bo'lib, bu uning hayot faoliyatining ma'naviy-qadriyatli mazmunga ega bo'lgan sohalaridan biridir. Subyektiv jihatdan tabiatga munosabat ijtimoiy-tabiiy muhit, ijtimoiy-ekologik an'analar, din va boshqalar ta'sirida shakllangan ijtimoiy munosabatlarda qo'llaniladigan mezonlar va baholarning o'ziga xos proyeksiyasidir. Individual dunyoqarashning o'ziga xos xususiyatlarini o'zida mujassamlashtirgan holda, bu munosabat tizimli xususiyatlarga ega bo'ladi va, o'z navbatida, har bir alohida shaxsning ekologik ongini shakllantirishning kuchli omili sifatida namoyon bo'ladi. Shunday qilib, ekologik ong va insonning tabiatga munosabati o'rtasida uzviy bog'liqlik va o'zaro aloqadorlik mavjud. Bu faktni anglash ilmiy jamoatchilik muhitida tabiatga ijtimoiy va shaxsiy munosabat muammolariga, shu jumladan zamonaviy ekologik ong va insonning tabiiy dunyoga munosabati filogenezi va ontogenezi masalalariga qiziqishning sezilarli darajada oshishiga olib keladi.

ASOSIY QISM

Insoniyat tarixining ayrim davrlarida ijtimoiy va shaxsiy ongda hukmronlik qilgan va bugungi kunda ham mavjud bo'lgan tabiatga munosabatning uchta asosiy turi yoki qadriyat modeli ajratib ko'rsatiladi (V. N. Denisov, V.A. Yasvin va boshqalar). Munosabatning birinchi turini insonning tabiatga sajda qilishi, uni ruhlantirishi va romantiklashtirishi sifatida belgilash mumkin. U eng qadimgi bo'lib, doimo ekologik ijtimoiy ongda ifodalangan va so'nggi antik davrgacha arxaik ongda hukmronlik qilgan. Unga tabiatning insondan ustunligini tan olish xosdir. Qadimgi odam tabiatdan o'z hayotiy ehtiyojlari uchun foydalanib, shu bilan birga tabiat dunyosiga qaram bo'lgan. Bu uning subyektiv dunyoqarashida, tabiat kuchlari oldidagi xurofiy qo'rquvida o'z aksini topdi. U o'z munosabatlarini ko'proq o'zidan kuchliroq jonli mavjudot sifatida qurardi.

Bunday yondashuvda tabiiy olam insonga qaraganda qimmatliroq bo'lgan oliy ibtido sifatida talqin etiladi va ehtirom hamda sig'inish obyekti sifatida namoyon bo'ladi. Bunday holda, axloqiy maqom barcha tirik mavjudotlarga beriladi, tabiiy obyektlar esa insoniylashtiriladi yoki ilohiylashtiriladi. Masalan, V.R. Arsenev, Z.P. Sokolova, M. Chernoushka va boshqalarning fikriga ko'ra, odamlarning hayvonlar va o'simliklarga dastlabki munosabati ularning ajdodlari - totemlar kabi bo'lgan va tabiiy obyektlar iblisona quvvatga ega bo'lib, odamni himoya qilish yoki unga zarar yetkazishga qodir bo'lgan fetishlarga aylangan.

Tabiatga bunday munosabat keyinchalik obyektiv voqelik hodisalari va jarayonlarini aks ettiruvchi antik falsafiy tizimlarda o'z aksini topdi. Masalan, qadimgi yunon faylasuflari tabiatning aqlga muvofiqligi, uning inson qo'li yetmaydigan mukammal yaratmalar yaratish qobiliyati haqida fikr yuritganlar. Demokritning fikricha, inson faqat tabiatga taqlid qilishga qodir, shu bilan birga bu taqlid ham mukammal emas. Kiniklarning insonning tabiatdagi o'rni haqidagi g'oyasi yanada keskinroq edi. Uning izdoshlari kishilik jamiyati alohida individ hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, uning tabiat bilan munosabatlari uyg'unligini buzadi, deb hisoblaganlar. Ularning fikricha, kishilik jamiyati qonunlari umumiy hayotga tengsizlik va yovuzlikni zo'rlab tiqishtiradi. Ushbu yondashuvning qat'iyligiga qaramay, ma'lum darajada asoslari bor edi, xususan, jamiyatda antagonizmning kuchayishi, odamlarning tabiat bilan o'zaro ta'siri oqibatlarining salbiy dalillari. Bularning hammasiga kiniklar davlat ijtimoiy tuzumining oqibati deb qaradilar.

So'nggi antik davrdan boshlab ayrim ijtimoiy guruhlar ongida tabiatning insondan ustunligini tan olish davom etdi.

Shunday qilib, yangi davrning ba'zi ilmiy konsepsiyalarida tabiiy resurslarning tugashi muqarrarligi va insoniyat jamiyati taraqqiyotining natijasi sifatida yer tabiatining yo'q bo'lib ketishi mumkinligi haqidagi g'oyalar tarqaldi. Masalan, J.-J. Russoning fikricha, taraqqiyot salbiy dinamikaga ega bo'lib, insoniyatni fan vositasida o'tmishning oltin asridan "barchaning barchaga qarshi urushi" holatiga olib keladi. Tabiatning inson ustidan hukmronligi g'oyasini fransuz ma'rifatparvarlari P. Golbax, K. Gelvetsiy, J. Lametri va boshqalar ham himoya qilganlar. Keyinchalik bu qarashlar ba'zi jamoat birlashmalariga xos bo'lgan zamonaviy ekologik ongning shakllanishi jarayonida o'z aksini topdi. Gap, avvalo, biotsentrizm kabi ekologik oqim haqida boradi, u inson ehtiyojlaridan qat'i nazar, qo'l tegmagan tirik tabiatni saqlab qolish zarurligini nazarda tutadi (R. Emerson, F. Klemens va boshqalar). Biotsentristlar tomonidan targ'ib qilingan har qanday hayotni e'zozlash tamoyili jamoat va fan arboblari, yozuvchilar (M. Gandi, G. Topo, S. Obrazsov, G. Gachev va b.)

Ta'kidlash joizki, o'simlik, hayvonot dunyosi va atmosfera hodisalarini jonlantirish insonning tabiat haqidagi tasavvurlariga bilvosita ta'sir ko'rsatishda davom etmoqda. Uning aksadosi hozirgi tildagi nutqiy iboralar va qiyosiy iboralarda saqlanib qolgan. Ko'pincha "qor yog'yapti," "shamol yuryapti" kabi iboralar, shuningdek, "quyon kabi qo'rqqoq," "ayiq kabi beso'naqay" kabi o'xshatishlar qo'llaniladi. Insonning tabiatga sig'inishi bizning kunlarimizgacha yetib kelgan va ko'pincha bolalarni atrofdagi olam bilan tanishtirish amaliyotida qo'llaniladigan ertaklar, masallar, she'riy asarlarda aks ettirilgan

Insonning tabiatga nisbatan uni qarama-qarshi qo'yish va bo'ysundirish nuqtai nazaridan munosabati o'z mohiyatiga ko'ra zid hisoblanadi. Bu munosabat odamlarning tabiiy muhit bilan o'zaro ta'sir usullarini o'zgartirgan sivilizatsiya taraqqiyoti natijasida paydo bo'lgan. Ishlab chiqaruvchi kuchlar va munosabatlarning rivojlanishi nafaqat biosferaning insonga ta'sirini kamaytiribgina qolmay, balki uning iste'molchilik mayllari va o'z hayotiy ehtiyojlarini ta'minlash uchun ko'proq tabiiy resurslarni olish istagini ham kuchaytirdi. Tabiiy dunyoni ilmiy bilish esa

o'z navbatida insonning asta-sekin tabiat ustidan hukmronlik qiluvchi subyekt sifatida ajralib chiqishiga ko'maklashdi. Platon va Aristotel asarlaridayoq inson bir vaqtning o'zida ham tabiiy, ham g'ayritabiiy mavjudot sifatida ko'rib chiqilgan edi. Bu fikr asta-sekin insonning dunyodagi o'rini qayta baholashga olib keldi, natijada u ijtimoiy ongda xudolarga o'xshash o'ziga xos va asl mavjudot sifatida namoyon bo'ldi (Suqrot). Insonning tabiat ustidan hukmronligi, tabiiy kuchlarni bo'ysundirish va ularni o'z ehtiyojlariga hamda xohishiga ko'ra moslashtirish g'oyasi paydo bo'ldi. Munosabatning bunday shakli tabiatdan foydalanishning uni talashga aylanishini taqozo etadi. Shu asosda tabiiy muhitni tashqi foydalanish obyekti sifatida tasavvur qilish va utilitar antropotsentrik ong shakllanadi. Unga tabiatning qadriyat maqomini inkor etish, uni iqtisodiy foyda olish vositasi darajasiga tushirish xosdir Insonni tabiatga qarama-qarshi qo'yish tamoyili ijtimoiy ongda ustunlik qila boshladi va xristian diniy ta'limoti tufayli insonning tabiiy dunyodan begonalashuvi qat'iy ta'kidlanib, "Xudo - inson - tabiat" dunyo tuzilishi ierarxiyasi aniq belgilandi. V.R. Arsenevning fikricha, aynan xristianlik jamiyatda insonlarning tabiat ustidan hukmronlik qilish va undan xo'jayin sifatida foydalanish huquqiga ega ekanligiga ishonch uyg'otdi. Xristianlik ruhni faqat insonning mulki deb e'tirof etib, tabiiy dunyoning ma'naviyatini rad etdi va shu bilan undan faqat iste'mol maqsadlarida foydalanishga yo'l ochdi. Bundan tashqari, insonning tabiat ustidan hukmronligi g'oyasining rivojlanishiga ijtimoiy amaliyot ehtiyojlari yordam berdi, bu esa tabiiy dunyoni bilishning tabaqalashtirilgan usulining shakllanishiga olib keldi. F. Bekon ta'kidlaganidek, "tabiiy yaxlitlik alohida elementlarga bo'linadi". F. Bekon falsafasidan boshlab insonning tabiat ustidan hukmronligi va uni faol o'zgartirish zarurligi haqidagi pozitsiya kuchaydi. Ma'lumki, klassik fan va ratsionalistik yo'naltirilgan gumanizm asoschilari tabiiy mavjudotlarni ichki dunyosidan mahrum bo'lgan mashinalar deb hisoblaganlar. Masalan, R. Dekart nuqtayi nazaricha, faqat insongina mutlaq qimmatga ega, chunki u aqli subyektdir. Binobarin, odamlar o'lik substansiya bo'lgan tabiat bilan manipulyatsiya qilish orqali o'zlariga axloqiy mulohazalarni yuklamasliklari mumkin. Shu asosda ijtimoiy ko'pchilikda tabiatga tashqi foydalanish obyekti sifatida munosabat shakllangan. Garchi Dekartning xulosalari keyinchalik rad etilgan bo'lsa-da, uning insonning mutlaq qadr-qimmatiga bo'lgan munosabati turli zamonaviy konsepsiyalarda namoyon bo'lishda davom etmoqda, ularda dunyo haqidagi bilimlar va odamlarning ishlab chiqarish faoliyati axloqiy qadriyatlar va ma'naviy insoniy ibtido bilan ichki bog'liq emasligi ta'kidlanadi. Tabiatda inson maqomini mutlaqlashtirish g'oyasi F. Hegel, L. Feyerbax, K. Marks va boshqalarning asarlarida ham keltirilgan. K. Marksning texnokratik konsepsiyasiga ko'ra, ilmiy-texnik taraqqiyot pirovard natijada insoniyatni biosfera ta'siridan butunlay xalos etadi.

Tadqiqotchilarning fikricha, hozirgi davrda ana shu barcha qarashlar ta'sirida jamiyatda antropotsentrik ong to'la shakllangan va hukmronlik qilmoqda. Unga atrof-muhitga iste'molchilik munosabati, u bilan o'zaro ta'sirning pragmatik usullarining ustuvorligi, tabiiy dunyoni odamlarning utilitar ehtiyojlarini qondirish obyekti sifatida qabul qilish xosdir. Shu bilan birga, jahon ilmiy jamoatchiligi ijtimoiy taraqqiyot insonning tabiiy yashash muhitiga bog'liqligini zaiflashtirmasligini, agar zamonaviy jamiyat tabiatga bo'lgan munosabat stereotiplarini o'zgartirmasa, uning yer yuzida mavjudligi haqiqatan ham to'xtashini anglab yetdi. Insoniyatning "qarishi" (N.Ya. Danilevskiy), "kun botishi" (O. Shpengler) muqarrarligi haqidagi tasavvurlar bilan bog'liq bo'lgan halokatli xarakterdagi nazariyalar keng tarqaldi.

Yaqinlashib kelayotgan tabiiy kollaps antropotsentrik ong doirasida ham tabiat bilan munosabatlarni optimallashtirish yo'llarini izlashga majbur qiladi. Masalan, konservatizm kabi ekologik oqim tarafdorlari ekologik inqirozdan chiqish yo'lini tabiiy resurslarni asrab-avaylash va

ulardan qat'iy tartib asosida foydalanishda ko'radilar, bu esa ularning bir qismini kelajak avlodlar uchun saqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, ularning atrof-muhitga nisbatan pragmatik yondashuvi o'zgarishsiz qoldi.

Shuni ta'kidlash kerakki, biotsentrizm va antropotsentrizmning barcha qutbliligiga qaramay, ular ba'zi umumiyliklarga ega, chunki ularda tabiat insonga nisbatan qandaydir tashqi narsa sifatida qaraladi: unga qaraganda ko'proq yoki kamroq qadrli. Ularning turli davrlarda ijtimoiy ekologik ongda mavjudligi va ustunlik qilishi ijtimoiy-tabiiy o'zaro ta'sirda yuzaga kelgan salbiy jarayonlarga sabab bo'lgan

Hozirgi davrda taraqqiyparvar jamoatchilikning atrof-muhitni saqlash uchun kurashi faollashdi, uning davomida ekologik axloq asosida tabiatga munosabatning yangi me'yorlari tasdiqlanmoqda. Ekologik ongdagi tub o'zgarish shundan iboratki, atrof-muhitga sig'inish obyekti yoki iqtisodiy farovonlik vositasi sifatida emas, balki insonga teng bo'lgan qadriyat sifatida qarash lozim. Bu shuni anglatadiki, insonparvarlik odamlar o'rtasidagi ijtimoiy aloqa shakli sifatida inson va tabiat o'rtasidagi aloqalarga ham tarqalishi kerak. Zamonaviy ekologik ongning qadriyatli mohiyati shundan iboratki, u ekotsentrik bo'lishi, biosferani insonga teng bo'lgan oliy qadriyat sifatida tasavvur qilish bilan tavsiflanishi lozim. Shu bilan birga, tabiat odamlar bilan o'zaro munosabatda teng huquqli subyekt sifatida qabul qilinadi, uning ehtiyojlari alohida inson va butun jamiyat ehtiyojlariga tenglashtiriladi. Bunday tushunchaning asosi tabiat va inson yagona hayotiy makonning qismlari ekanligi va ularning birgalikda mavjudligi koevolyutsion bo'lishi kerakligi haqidagi e'tiqodga asoslangan tabiiy muhitga munosabatdir.

Ijtimoiy-tabiiy munosabatlarda koevolyutsiya - murosas yo'llarini izlash mutlaqo yangi muammo emas va ko'p yillardan beri olib borilmoqda. Jahon fani

V.I.Vernadskiy tomonidan taklif etilgan noosfera yo'nalishi nazariyasi ishlab chiqilgan. Unda jamiyat va tabiat qarama-qarshiliklarini "insoniyatning avtotrofli" orqali bartaraf etish yo'li - odamlarning o'z utilitar ehtiyojlari uchun noorganik moddalar, quyosh va atom energiyasidan foydalanishga o'tish taklif etilgan. Olimning fikricha, bunday texnologiyalarni ishlab chiqish insoniyatga odamlar va atrof-muhitning yangi holati - "no-sfera"ga o'tish imkonini beradi. Shu bilan birga, biosfera va sotsiumning rivojlanishi ikkala tomonning manfaatlarini hisobga oladigan birgalikdagi evolyutsiyani (koevolyutsiyani) ifodalaydi.

Ushbu nazariy qarashlar asosida dastlab AQShda, keyinchalik Yevropa va Rossiyada ijtimoiy-tabiiy aloqalarni o'rganuvchi yangi ilmiy yo'nalish - invayromentalizm (inglizcha environment - atrof-muhit) vujudga keldi. Uning rivojlanishida Rim klubining tabiatga zamonaviy munosabat va u bilan o'zaro ta'sir usullarini saqlab qolgan holda "ekologik inqiroz"ning muqarrarligi haqidagi konseptual qarashlari katta rol o'ynadi. Bunday bashorat atrof-muhit falsafasi, ijtimoiy ekologiya, xulq-atvor ekologiyasi, ekologik psixologiya, psixogeografiya va boshqa ilmiy yo'nalishlarning paydo bo'lishiga turtki berdi. Masalan, ekologik falsafa "inson-tabiat" tizimidagi munosabatlarning nazariy jihatlarini o'rganadi: jahon falsafiy tafakkuri rivojlanishidagi ekofil va ekofob tendensiyalar dialektikasini aniqlaydi, fanlarning ekologizatsiyasini asoslaydi, kelajak sivilizatsiyasining ekologik istiqbollari tahlil qiladi. Atrof-muhit psixologiyasi inson va tabiiy muhit munosabatlarini o'rganadi. Ekologik psixologiya texnika jadal rivojlanishining inson ruhiyatiga ta'sirini o'rganadi

Tadqiqotimiz nuqtayi nazaridan muhim jihati shundaki, bu yondashuvlarning barchasi umuman olganda ekologik ong va shaxsning tabiatga munosabatini shakllantirish muammosini tadqiq etish metodologiyasini ochib beradi.

Ko'rsatilgan barcha ilmiy yo'nalishlar uchun umumiy bo'lgan narsa ijtimoiy-tabiiy munosabatlarda murosas yo'lini izlashdir. Shu bilan birga, olimlar taklif etgan yo'llar mavjud oqimlar doirasida ajralib chiqdi: konservatizm, ekologik oqim, ekologizm. Ularda ilgari surilgan ilmiy g'oyalar jamiyat va tabiat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning zamonaviy talqinlarini, yangi ekologik ongni shakllantirish zarurligini tushunishda katta ahamiyatga ega bo'ldi.

Bizning fikrimizcha, ekologik oqim va ekologizm yo'nalishidagi ilmiy qarashlar hozirgi ekologik vaziyat talablariga eng mos keladi. Ular asosan Vernadskiyning noosfera konsepsiyasini rivojlantirishga qaratilgan. Ularni birlashtirib turuvchi narsa shuki, aynan insonga jamiyat va tabiatning bir-biriga mos holda yashashini ta'minlashda yetakchi rol ajratiladi. Odamlar ekologik ongining ijobiy turini shakllantirish turli yo'llar bilan va ijtimoiy tuzilishning turli darajalarida: siyosat, iqtisodiyot, ma'rifat, ommaviy axborot vositalari va shu kabilar orqali amalga oshirilishi mumkin. Lekin bu qatorda muhim o'rinlardan birini o'sib kelayotgan avlodni ekologik tarbiyalash egallaydi. Shuning uchun YUNESKO va YUNEP tashabbusi bilan ijtimoiy-tabiiy o'zaro ta'sirni tashkil etish sohasidagi ta'lim muammolariga bag'ishlangan xalqaro konferensiyalar turkumi tashkil etildi, ularda bolalarda ijobiy ekologik ong asoslarini - tabiatga ijobiy munosabatni shakllantirish muhimligi ta'kidlandi.

XULOSA

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik ongni shakllantirish bugungi kunda ta'lim-tarbiya jarayonining eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ekologik ongni shakllantirish mexanizmlari ta'limiy, tarbiyaviy, amaliy, psixologik va ijtimoiy omillar uyg'unligida samarali natija beradi. O'quvchilar tabiat hodisalarini kuzatish, ekologik o'yinlar, loyihalar va turli amaliy mashg'ulotlarda faol ishtirok etar ekan, ularda tabiatga nisbatan mas'uliyat va ongli munosabat shakllanadi.

Shuningdek, oila, maktab va jamiyat hamkorligi ham ekologik madaniyatni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat dasturlari, xususan "Yashil makon" loyihasi, maktab hovlilarida bog' yaratish kabi tashabbuslar o'quvchilarda ekologik qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, boshlang'ich ta'lim jarayonida ekologik ongni shakllantirish o'quvchilarning nafaqat bilim va ko'nikmalarini, balki ularning shaxsiy mas'uliyati va hayotiy qadriyatlarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Bu esa kelajakda ekologik barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDANALINGAN ADOBIYOTLAR :

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yashil makon" umummilliy loyihasini amalga oshirish to'g'risidagi PQ-187-sonli qarori. – 2021-yil 30-noyabr.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ***"Umumiy o'rta ta'lim tizimida ekologik ta'lim-tarbiyani yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"***gi qarori. – 2019-yil 27-may, 433-son.
5. Abdullayeva Sh., Rasulova N. Ekologik tarbiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2017.
6. Qodirov A., Ergasheva M. Boshlang'ich ta'limda ekologik ta'lim-tarbiya metodlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
7. Xasanboeva O.U. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010.

8. Jalolov J., Yo‘ldosheva Sh. Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2019.
9. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. – Paris: UNESCO, 2017.
10. Palmer J. Environmental Education in the 21st Century: Theory, Practice, Progress and Promise. – Routledge, 2002.
11. To‘Rayev, A. X. (2024). BOSHLANG ‘ICH SINFI O ‘QUVCHILARIDA SOG ‘LOM TURMUSH TARZI KO ‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI. *Inter education & global study*, (5), 190-196.
12. Eshmuradov, O. E., & To‘Rayev, A. X. (2024). BOSHLANG ‘ICH SINFI O ‘QUVCHILARIDA SOG ‘LOM TURMUSH TARZI KO ‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH. *Inter education & global study*, (5), 183-189.
13. Kholmominovich, T. A. (2022). In students' valueological culture formation contents. Maxammadjonovna, M. G. (2022). ICHIMLIK SUVINING SANITAR HOLATI YAXSHILASH. *THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH*, 1(5), 367-371.
14. Xolmo‘Minovich, T. R. A. (2024). EKOLOGIK ONG TUSHUNCHASINING PSIXOLOGIK ASOSLARI. *Research Focus*, 3(11), 113-116.